

Shmuel Trigano

Jeruzsálem helye a judaizmus szimbolikus rendszerében

A judaizmus világának kulcsa – ha van ilyen egyáltalán – maga Jeruzsálem városa, illetve a városnak a történelem folyamán kialakult szimbóluma, amely a száműzetés drámája miatt került a zsidó tudat középpontjába. A héberek az első száműzetéstől számítva, a babiloni fogságot követően (i. e. 586), a próféta szavaival siratják az elveszett várost, azt a várost, amely maradéktalanul képes megtestesíteni a közösségi létet, valamint Izrael jelenvalóságát szerzte a világban: „Bábel folyóinál – ott ültünk, sírtunk is, mikor megemlékeztünk Cziónról. ... Ha rólad megfeledkezem, Jeruzsálem, feledkezzék rólam a jobbam! Tapadjon nyelvem ínyemhez, ha meg nem emlékezem rólad, ha föl nem emelem Jeruzsálemet öröömöm tetejére!” (137. zsoltár).

Ha Mózes öt könyvét tekintjük, ott még távolról sem jut Jeruzsálemnek ekkora szerep, viszont másutt a bibliai szövegben 656 alkalommal fordul elő. A *Genezis* (félíg-meddig) utal a városra, amikor Ábrahám találkozik Malki-Czédekkel, a sálemi királlyal, hogy szövetségre lépjenek egy kegyetlen helyi háború befejeztével (Gn. 14). Jeruzsálem következő indirekt megjelölése a Mórija-hegy, ugyanis itt zajlik a bibliai geszta egyik fő epizódja, Izsák megkötözése (Gn. 22) mintegy Ábrahám elhivatottságának ékes bizonyítékaként. Ettől kezdve Jeruzsálemet a Mórija-heggyel szokás azonosítani, ugyanis a hagyomány szerint erre a hegyre épült a Templom, és Ádámot is itt gyúrta a Teremtő. A Bírák korszakát követően (i. e. 1200–1000) a város Dávid és

Salamon király uralkodása alatt egy hatalmas birodalom fővárosa lesz, melynek sikerül eredményesen visszaszorítania a két szomszédos – északon az asszír, délen az egyiptomi – birodalmat. Ennek ellenére hatalmát elsősorban a vallásban és nem a héber állam szimbólumaként a politikában betöltött szerepének köszönheti. A judaizmus a Közel-Keleten létező valamennyi vallástól merőben különbözött, nemcsak az egyistenhit és értékrendszer tekintetében, hanem abban is, hogy a vallási kultusz egyetlen színhelyen zajlott, a sivatag tabernákulumában, ahol a frigyládát őrizték. Az egész izraelita vallásban tehát egyetlen áldozati oltár létezett. Meg-

annyi hányattatás után a frigyláda a monarchia korában Jeruzsálembe került, jóllehet mindvégig Jeruzsálem közelségében maradt Benjámín földjén. Tehát Jeruzsálem központi szerepét egyaránt köszönheti a királyi politikának és a monoteista kultusz egységesítő tendenciájának, mely természetesen ennél fogva alkalmas volt a monarchia központosítási törekvéseinek legitimizálására.

Amikor az asszírok először rombolták le a Templomot, i. e. 586-ban, Jeruzsálem az elveszett és remélt zsidó függetlenség szimbóluma lett, amely királyi főváros, de különösképpen a Templom emlékének ápolására szolgált. Szellemi értelemben a Templom az isteni könyörületesség gyakorlásának színtere volt: az áldozati oltár a bűnöktől való megváltás és megtisztulás szerepét töltötte be úgy, hogy a világ jóságának jelképévé vált, amikor is eredeti környezetéből kiszakítva a szigorú ítélet szolgálta-

tába állt. Vallási értelemben viszont a zsidó kultusz egyensúlya felbomlott a Templom nélkül, melynek egyedülisége kizárta a másutt történő újjáépítését.

Am a második száműzetés után (70), az első visszatérést követően (i. e. 538) Jeruzsálem komoly szimbolikus jelentőségre tett szert. A rabbinikus judaizmus ekkor kezdett kibontakozni Babilonban a száműzetés és a profetikus beszédre jellemző visszatérés gondolatának hirdetésével. A zsidó tudat legfőbb meghatározója – a száműzetés – ekkor mintegy felfüggesztődik a beteljesületlenségben, a visszatérés várakozásában, mely felbecsülhetetlen horderejét az emberiség messianisztikus történetében nyeri el. Jeruzsálem városa két részre, *felső* és *alsó* Jeruzsálemre oszlik. Az *alsó városnak* a rombolás minden lehetséges formájával szembe kell néznie, viszont a *felső város* a maga érintetlenségében jóval kézzelfoghatóbb, mint az alsó,

hiszen a feltámadt nép és a megbékélt emberiség ígéreteként a szétszórt közösségek számára örök támaszt nyújthatott. Ettől kezdve Jeruzsálem belső erőként és szimbolikus erőforrásként fejtette ki ösztönző hatását akár a judaizmus alkotó szellemisége, akár a zsidók gyakorlati tapasztalatai tekintetében (gondoljunk itt például a történelem folyamán az Izrael felé szüntelenül áramló tömegekre, vagy azokra a világméretű gyűjtésekre, melyek Jeruzsálem és a Szentföld zsidó közösségének megsegítését célozzák). Jeruzsálem, de maga az ország, Izrael is *felsőnek* számítanak, hiszen megérkezésük *felfelé (alija)*, távozásuk pedig *lefelé (jerida)* visz az utunk. Ha egy diaszpóra közösség a sinaitikus szövegtanulmányok központja lett és döntő szerepet kapott, mindig kiérdemelhetette a *diaszpóra Jeruzsáleme* címet: így történt többek között Litvániában és Észak-Afrikában is. Jeruzsálem lett a

Schiller OPEL

Magyarország legnagyobb Opel márkakereskedésében várjuk Önt

Autószalonunkban:

- Új és használt Opel gépkocsik teljes típusválasztékát kínáljuk, a Corsától az Omegáig.
- A legkedvezőbb részletfizetési lehetőségeket és vállalkozóknak tartós bérletet ajánlunk.
- Használt gépkocsiját beszámítjuk az autó vételárába új, vagy fiatalabb használt autó vásárlásakor.

Közép-Európa legnagyobb és legmodernebb Opel márkaszervizében

- Autójához teljes körű márkaszervizt biztosítunk.
- Garanciális és garanciaidőn túli javításokat végzünk, a leggyorsabb, helyben történő biztosítási kárügyintézéssel várjuk.
- Karosszéria javításokat vállalunk, rövid határidővel.
- Legújabb szolgáltatásunk: „Este hozza, reggel viszi!”

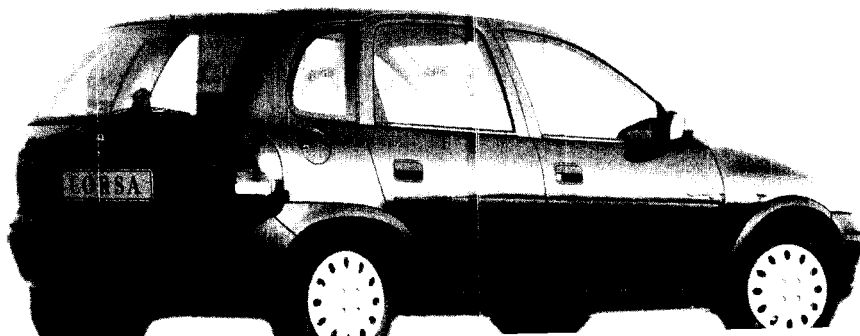
Ha az autóját este 6-ig javításra behozza hozzánk, azt másnap reggel készen elviheti.

Alkatrész üzletünkben:

- Eredeti gyári alkatrészek teljes választékát kínáljuk.
- Felszerelési cikket vásárolhat (tetőcsomagtartó, síléctartó, biztonsági gyerekülés, stb.).

JÖJJÖN ÉS KÉRDEZZEN! AMI NEM KÉRDÉS: OPELT SCHILLERTŐL!

Márkakereskedés, márkaszerviz: Budapest XIII., Váci út 113. Tel.: 452-1100, 452-1111
 Használtautó telep: Budapest XIII., Dráva u. 17. Tel.: 320-0166, 340-1553
 Karosszéria műhely: Budapest XIII., Fáy u. 43. Tel.: 349-0738

strukturálatlan zsidó tér biztos pontja és a zsidó idő tengelye, mintegy összeköttetést biztosítva az antik eredet, a lerombolt Templom előtti idők, valamint a reménység dimenziója, a messianisztikus idők és a visszatérés újjáéledt Jeruzsáleme között... Izrael minden reménységét Jeruzsálembe vetette.

Ezzel kapcsolatban a judaizmus egyik fő jellemzője, hogy benne egyedi sajátosság és egyetemes érvényűség szorosan összekapcsolódnak. Jeruzsálemet a reménység a város szimbolikus újraértelmezésén, történelmi-politikai sajátosságán, azaz mindazon túl, ami csak a judaizmust, csak a zsidó népet jellemzi, egyetemes érvényűséggel ruházza fel. Jeruzsálem a száműzetés belsővé válásával, de már a próféták beszédében is, a zsidók szemében az egész emberiséget érintő jelentést kapott. A város ennek alapján válhatott Európa számára az egyetemes kultúra kiapadhatatlan forrásává. Valójában a Templom már az antikvitás rituális tevékenységében sem kizárólag Izrael megszentelését, hanem – a Talmud szavaival élve – áldásosztásával a földkerekség valamennyi nemzetét hivatott szolgálni. A sátoros ünnep (*Sukkot*) rítusaiban a föld 70 nemzetének szánt megváltási áldozat bemutatása zajlott. A messianisztikus kor Jeruzsálemében maga a város még inkább ott-hont kínált a Szóra áhítózó népeknek, ahol a világ szentséggé válásának folyamata koncentráldott. A klasszikus judaizmusban ez a két dimenzió (egyedi sajátosság és egyetemes érvényűség) ellentmondás nélkül mindig is jól megfér egymással, és Jeruzsálem biztosította megingathatatlan egységüket. Akár a valóságos, akár a szimbolikus várost vesszük is, rendkívül hatalmas egységesítő erővel bírt politikai és szellemi értelemben egyaránt. Mintha a zsidó lét elengedhetetlen feltétele lett volna sajátosságának teljes vállalása: „felkaptatni” Jeruzsálem hegyére, saját énünk legmagasabb csúcsára, ahonnan a világhoz intézhetjük szavainkat, és ahol befogadhatunk magunkhoz másokat.

Meglehet, hogy előfordult jelen korunkban, hogy a zsidók az égi Jeruzsálemet a földi várossal azonosítják, ahol bizonyos politikai ideológia működött... A Forradalom emancipált zsidói Párizsban vélték megtalálni a hön áhított, új Jeruzsálemet. Mások a kommunista Moszkvában... Alsó-Jeruzsálem ezzel végleg feledésbe merült. Csak a politikai cionizmussal lépett újra színre. De talán korunkra a két Jeruzsálem közti éles határ megint csak letűnőfélben van. Felső-Jeruzsálem vallási ideálja háttérbe szorult, vagy üres mítosszá vált,

melyet már mindenféle ideológia kitölthet. Másfelől viszont maga a cionizmus kezdett elszakadni a vallástól csak egyetlen, az Alsó-Jeruzsálemet ismervén. Az izraeli tudatban tehát állandó bizonytalanság áll fenn Tel-Aviv és Jeruzsálem között. Tel-Aviv a zsidó kultúrában új támpontként jelentkezett. *Tel* a Közel-Keleten letűnt civilizációk felhalmozódott maradványaiból összeállt halmocskát, míg *Aviv* a tavaszt jelenti. Tel-Avivvel (héber fordítása Herzl *Altneuland*, *Vén-Új Föld* című utópista regényének) a cionizmus a héber állam letűnt nagyságát remélte visszahozni múlt és jelen vonzásában. Minden törekvése az antik birodalom feltámasztására irányult. Jeruzsálemet viszont távolról sem a múlt határozza meg: jelen és jövő, azaz a várakozás és a fenn, az elérendő ideál kettősségén alapul. Ez a Jeruzsálem-kép, azaz az elérendő ideál, és nem Tel-Aviv, teszi lehetővé az egész zsidó diaszpóra szövetségét. Magán az országon, Izraelen belül a város kettőssége új színezetet kapott, hiszen mostanra már egy zsidó állam létének céljáról szóló belső vita színterévé vált. A vitában szemben állnak a *normalizálást*, vagyis a zsidóknak a jelenkori kultúrába történő beolvadását elősegítő törekvések azokkal, akik épp ellenkezőleg a zsidó *különösség* megőrzése mellett szállnak síkra – anélkül azonban, hogy világos lenne, miben is áll ez a különösség. Paradox módon azonban mára már az *egyetemes* érvényűség és az egyedi sajátosság kettőssége úgy oszlik meg, hogy Tel-Aviv tölti be az egyetemes funkciót (vagy helyesebben a kozmopolitizmusét), Jeruzsálem pedig a vallás erős bástyájaként nagy töretlenséggel az egyedi funkciót, mintha a két elem teljes mértékben függetlenedett volna egymástól a szerepek felcserélődésének érdekében, a város kettős referenciájának megőrzésére. Kétségtelen, hogy mindebből hiányzik egy harmadik, mégpedig a jövő lehetősége, melynek alapján Jeruzsálem végleges megerősítést nyerhetne egyedi funkcióját illetően, amennyiben Izrael állam fővárosának tekinthető, ugyanakkor azonban egyetemes funkcióját sem veszítené el, hiszen a Tóra üzenetét megszívlelendő, Jeruzsálem lehetne a próféták által megénekelte „Isten háza valamennyi nép számára” (Ézsaiás 56, 6). A zsidó szellemiség továbbélésének elősegítésére.

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA:
SIMONFFY ZSUZSA